

Харківська відкрита олімпіада з лінгвістики

19 жовтня 2014 р.

Другий тур

Максимальна оцінка за кожен з задач — 20 балів

Час виконання туру — 2 години 15 хвилин

 ling.kh.ua

4. Фонеми та алофони

Данило Мисак

Фонемою деякої мови називається набір фізично різних звуків, що для носія цієї мови звучать однаково. Наприклад, в англійській мові є слова «mouse» (*миша*) та «mouth» (*рот*). У звуковій транскрипції вони записуються як [maʊs] та [maʊθ] відповідно, тобто відрізняються лише останнім звуком: це звук [s] у першого слова і звук [θ] у другого. При цьому носій англійської мови розрізняє такі два слова на слух, тому звуки [s] та [θ] в англійській мові належать до різних фонем. У той же час непідготовлений носій української мови не відрізняє звук [s] від звука [θ], тому в українській мові дані звуки належать до однієї фонемі. Про це кажуть так: звуки [s] і [θ] в українській мові є *алофонами*.

Завдання 1. Носію мови ротокас продиктували з належними паузами такі шість слів:

[ɾɑɥɑ]

[lɿɾɑ]

[gɑdɿ]

[dɿgɑ]

[lɿɥɿ]

[dɑlɿ]

Прослухавши їх, він сказав, що деякі з продиктованих слів збігаються. Скільки різних слів почув носій мови ротокас, якщо відомо, що в цій мові до однієї фонемі належать звуки-алофони [ɑ] та [ɿ], до іншої — [ɾ] та [ɥ], а ще до однієї — [ɾ], [l] та [d] (тобто всі три звуки сприймаються як один і той самий)? Відповідь поясніть.

Завдання 2. Носію гавайської мови продиктували з належними паузами такі шість слів:

[goʔoʔe]

[ketodʔ]

[dʔkocɛ]

[tɛcocoɿ]

[ʔɿdokø]

[gøgoʔo]

Прослухавши їх, він сказав, що деякі зі слів збігалися і загалом він почув лише два різних слова¹. Встановіть, які зі звуків, що траплялися у словах, є у гавайській мові алофонами, а які звуки алофонами не є. Якщо ви вважаєте, що існує кілька варіантів відповіді, наведіть їх усі. Доведіть, що інших варіантів не існує.

Примітка. Ротокас належить до північнобугенвільської родини східнопапуаських мов. Цією мовою спілкуються близько 4000 жителів острова Бугенвіль у Тихому океані.

Гавайська — австронезійська мова під загрозою зникнення. Як основною нею розмовляють переважно на острові Ніїгау з населенням у 130 людей.

¹ Словá, що перекладаються як «біля» та «кров».

Перехідними (або *транзитивними*) в українській мові називають дієслова, що поєднується з об'єктом дії (додатком) у знахідному відмінку без прийменника. Наприклад, дієслова «читати», «любити» та «навчати» перехідні, бо можна сказати «читати книжку», «любити футбол», «навчати дітей». Водночас такі слова, як, скажімо, «рости» або «керувати», не є перехідними: слово «рости» взагалі не передбачає об'єкта дії, а «керувати» узгоджується з додатком не у знахідному відмінку (ми кажемо не «керувати людей», а «керувати людьми»).

Нижче подано набір перехідних дієслів, розбитих за деяким критерієм на три категорії:

①	②	③
читати	любити	навчати
винаходити	забувати	квапити
пам'ятати	пробувати	просити
бити	бажати	надихати
згадувати	дозволяти	підбурювати
пришвидшувати	ненавидіти	залишати
смішити	придумувати	змушувати
показувати	радити	кликати

Завдання 1. Визначте та опишіть критерій, за яким дієслова розбито на категорії.

Завдання 2. Коментуючи, розбийте на категорії за тим же принципом такі дієслова:

продовжувати, посилати, підтримувати, обговорювати,
обіцяти, ставити, чіпати, уповноважувати.